

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност, банкарска регулатива и решавање банки

**Анкета за оцена
на поврзаноста на новите производствени
капацитети во странска сопственост со домашниот
корпоративен и финансиски сектор**

август, 2021 година

1. Вовед

Влезот на нови компании со странски капитал се смета за важен двигател на економскиот раст и технолошкиот напредок во секоја една економија, што особено важи за земјите во развој. Придобивките од странските директни инвестиции се повеќекратни. Тие можат да бидат директни преку зголемување на инвестициите, вработеноста и извозот, како фактори на економскиот раст и индиректни, преку пренос на знаења и вештини, технолошки иновации и добри практики во работењето со што се придонесува за зголемување на продуктивноста и потенцијалот на економијата за раст.

Во Република Северна Македонија, влезот на странските директни инвестиции е поизразен од почетокот на 2000-тите години, како резултат на напорите на државата да реформира различни аспекти од деловното окружување, што заедно со политиките за привлекување странски директни инвестиции, придонесе за подобрување на деловната клима и согледувањата на инвеститорите за земјата, како поволна дестинација за странски директни инвестиции. Приливот на странски директни инвестиции во изминатите петнаесет години изнесува 3,2% во просек од БДП¹, при што во 2020 година може да се идентификуваат вкупно триесет и четири субјекти што по своите карактеристики може да се означат како нови производствени капацитети во странска сопственост во домашната економија. Тие главно работат во технолошко-индустриските развојни зони и се насочени кон извоз.

Анализите² покажуваат дека работењето на новите производствени капацитети позитивно придонесува за растот на економијата и подобрувањето на технолошката интензивност, за зголемување и диверзификација на извозот и подобрување на трговскиот биланс, со позитивно влијание врз пазарот на трудот преку отворање нови работни места. **Работењето на новите производствени капацитети е важно и од аспект на финансиската стабилност.** Обезбедувајќи поддршка за економскиот раст и за извозната активност, новите производствени капацитети придонесуваат за намалување на ранливостите на економијата и подобрување на макроекономското окружување, како важен предуслов за непречено работење на финансискиот сектор. Исто така, врските што ги воспоставуваат странските компании со домашниот корпоративен и финансиски сектор се значајни за следење на ризиците за финансиската стабилност што потекнуваат од меѓусебната поврзаност и зависност во работењето. Степенот на вклученост на домашните компании во синџирите на снабдување на новите производствени капацитети и нивната задолженост кон домашниот финансиски сектор се важни показатели за меѓусебната зависност и поврзаност во работењето, од што, пак, зависи ризикот од зараза и можно прелевање на шоките помеѓу одделните сегменти од системот.

Имајќи ги предвид ваквите состојби, а со цел да собере квантитативни и квалитативни податоци за врските што новите производствени капацитети

---

¹ Просек за периодот 2005 година – трет квартал на 2020 година.

² Подетално за ефектите од новите компании ориентирани кон извоз види во анализата подготвена од Рамадани и други (2017). „Анализа на ефектите од новите извозно ориентирани компании во домашната економија“, којашто е објавена на интернет-страницата на Народната банка; Квартален извештај на Народната банка, ноември 2019 година, аналитички прилог бр. 1: Раст на технолошката интензивност на македонската економија: промени во структурата на преработувачката индустрија и Квартален извештај на Народната банка, февруари 2019 година, аналитички прилог бр. 1: Влијанието на новите компании со странски капитал ориентирани кон извоз врз промената на структурата на надворешнотрговската размена.

ги имаат со домашниот корпоративен и финансиски сектор, Народната банка спроведе анкета помеѓу новите производствени капацитети во странска сопственост. Анкетата беше спроведена во текот на декември 2020 година, по електронски пат, на примерок од триесет и четири субјекти коишто по своите карактеристики може да се означат како нови производствени капацитети во странска сопственост во домашната економија. На Анкетата одговорија вкупно шеснаесет субјекти³, со што стапката на одговори изнесува 47% од вкупниот број анкетираните субјекти. Овие шеснаесет субјекти заеднички учествуваат со 92% во вкупните приходи остварени од страна на новите производствени капацитети во 2019 година, односно зафаќаат 85,7% од вкупната актива на новите производствени капацитети. Оттука, сметаме дека одговорите на овие шеснаесет компании⁴ обезбедуваат репрезентативна слика за поврзаноста на новите производствени капацитети со домашниот корпоративен и финансиски сектор.

Анкетата е составена од пет дела. Првиот дел се однесува на општите информации за анкетираната компанија. Вториот дел обработува прашања за поврзаноста на компанијата со добавувачите, додека во третиот дел се разгледува поврзаноста со домашниот корпоративен сектор. Во четвртиот дел се вклучени прашања за изворите на финансирање и поврзаноста со домашниот финансиски сектор. Последниот, петти дел од Анкетата, е посветен на ефектите од корона-кризата и влијанието врз врските со домашниот корпоративен и финансиски сектор.

Резултатите од Анкетата покажуваат дека најголемиот дел од новите производствени капацитети во странска сопственост остваруваат соработка со компании од домашниот корпоративен сектор (87,5% од анкетираните компании), којашто главно е насочена кон доменот на набавка на услуги, и тоа пред сè угостителски услуги, транспортни услуги (за организиран превоз на работници) и услуги за чистење и одржување. Овие типови услуги, според најголемиот дел од анкетираните компании, се обезбедени од домашни добавувачи во обем од 91 до 100% од вкупните набавки на компанијата врз соодветната основа. Соработката во доменот на набавка на сировини и машини и опрема е помалку застапена. Кај најголемиот дел од компаниите, увозот на овие набавки учествува со над 91% во вкупниот обем на набавки на компанијата врз соодветната основа, а соработката со домашните компании, според мнозинството од анкетираните компании, се движи најмногу до 20%. Според резултатите од Анкетата, за последните пет години, карактеристично е зголемување на соработката со домашни добавувачи во доменот на набавките на услугите⁵, коешто според половината од анкетираните компании изнесува повеќе од 10%. Во доменот на набавките на сировини и на машини и опрема, најголемиот дел од анкетираните компании (75% и 56,3%, соодветно) оценуваат дека обемот на соработка со домашни компании, во последните пет години, е речиси непроменет или е зголемен за помалку од 5%. Бројот на компании од домашниот корпоративен сектор со коишто новите производствени капацитети во странска сопственост остваруваат или остварувале соработка во претходниот период, според најголемиот дел од анкетираните компании (43,8%), во доменот на набавките на сировини и машини и опрема се движи до десет компании, додека во доменот на набавките на услугите, најголемиот дел од анкетираните компании одговориле дека соработуваат (или соработувале) со најмногу педесет домашни добавувачи. Ваквите

³ Народната банка изразува благодарност до компаниите за нивниот придонес и учеството во спроведената анкета.

⁴ Употребата на терминот „анкетираните компании“ во натамошниот текст од оваа анализа се однесува на овие шеснаесет компании што доставија одговор на Анкетата.

⁵ Главно угостителски услуги, услуги за превоз на работници, услуги за чистење и одржување и сл.

одговори укажуваат на релативно ниска поврзаност на новите производствени капацитети со домашниот корпоративен сектор, ако се земе предвид вкупниот број активни субјекти од корпоративниот сектор, којшто заклучно со 2019 година изнесува 50.623 субјекти⁶, од коишто 30.661 субјект се однесуваат на микросубјекти и 19.452 на мали и средни претпријатија. Анкетата укажува и на ниска зависност на домашните добавувачи од работењето на новите производствени капацитети. Најголемиот број од анкетираниите компании (62,5%) одговориле дека, според нивните расположливи информации, компаниите домашни добавувачки со коишто тие соработуваат не се зависни од побарувањата на нивната компанија. Само 12,5% од анкетираниите компании (што одговара на две компании) одговориле дека нивните домашни добавувачи во голем процент зависат од побарувањата на компанијата, а дополнителни 12,5% (или две компании) оцениле дека кај многу мал процент од вкупниот број домашни добавувачи со коишто соработуваат постои зависност од побарувањата од овие компании. **Врз основа на ваквите податоци од Анкетата, може да се заклучи дека засега е ограничена зависноста и меѓуповрзаноста на домашните компании со новите производствени капацитети во странска сопственост, што значи и ограничен ризик од пренос на евентуалните шокови кај новите производствени капацитети врз домашниот корпоративен сектор.**

Како главни придобивки од соработката со домашните компании, најголемиот дел од анкетираниите компании ги издвојуваат пониските трошоци за транспорт и логистика (68,8%), брзата и навремена испорака и брзите и лесни административни постапки (56,3%) и конкурентните цени (50%). Како главни пречки за поголема соработка со домашните добавувачи, анкетираниите компании ги наведуваат недостапноста на потребните сировини, услуги и средства за производство на домашниот пазар, неусогласеноста на домашните добавувачи со стандардите за квалитет на компанијата и неможноста на домашните добавувачи да ги обезбедат бараните количини. Најголемиот дел од анкетираниите компании (93,8%) планираат да остваруваат соработка со домашни добавувачи и во следниот период, за којшто повторно се очекува дека ќе биде сконцентрирана главно во делот на набавките на услуги.

Резултатите од Анкетата упатуваат на многу ниска насоченост на новите производствени капацитети во странска сопственост кон обезбедување извори на финансисирање од домашниот финансиски сектор. Главни извори на финансирање на новите производствени капацитети, според Анкетата, се заемите од матичните компании и сопствените извори. 62,5% од анкетираниите компании оцениле дека учеството на финансирањето од матичната компанија (меѓукомпаниско задолжување) во вкупните извори на финансирање на компанијата (без капитал и резерви) во последните три години изнесува 91-100%, во просек, додека просечното учество на финансирањето преку кредити од домашните банки, според 87,5% од анкетираниите компании, изнесува помалку од 1%. Мнозинството од анкетираниите компании (93,8%) посочиле дека од нивното основање во Република Северна Македонија воопшто не користеле кредитен производ од домашните банки, а високи 87,5% немаат планови за користење кредитни производи од домашните банки и во следниот период. Ниту една од анкетираниите компании нема користено кредитни

---

⁶ Се однесува на вкупниот број субјекти од корпоративниот сектор што поднесле годишна сметка до Централниот регистар за 2019 година, според коригираните податоци доставени од страна на Централниот регистар во декември 2020 година.

производи од домашните небанкарски финансиски институции, ниту, пак, има планови за нивно користење во следниот период. Како главна причина што новите производствени капацитети во странска сопственост многу малку или воопшто не користат кредити од домашните банки како извор на финансирање, најголемиот дел од анкетираниите компании (75%) ја навеле упатеноста на компанијата кон користење меѓукомпаниско задолжување, што ги задоволува потребите за финансирање на компанијата, како и потпирањето на компанијата главно на сопствени извори на финансирање (37,5%). Сепак, дел од компаниите (25%) како причина за некористење кредити од домашните банки ги посочуваат и високите каматни стапки. Анкетираниите компании не очекуваат промени во структурата на финансирање и во следниот период. Општо земено, **резултатите од Анкетата упатуваат на многу ниска упатеност на новите производствени капацитети во странска сопственост кон задолжување од домашниот финансиски сектор, што е показател за многу ограничено значење на овие субјекти засега за остварувањето на кредитниот ризик во домашниот финансиски сектор и ризикот од пренос на шокови во рамките на системот.**

Во однос на влијанието на корона-кризата врз работењето на новите производствени капацитети во странска сопственост, анкетираниите компании посочуваат дека таа главно предизвикала проблеми со набавката на сировини и репроматеријали (62,5%) и намалување или откажување на порачките од страна на купувачите (50%). Една четвртина од анкетираниите компании оценуваат дека кризата засега не влијае врз редовното работење на компанијата. За најголемиот дел од анкетираниите компании (50%) кризата не предизвикала финансиски тешкотии во работењето, но има и компании што пријавиле финансиски проблеми, коишто главно се однесуваат на доцнења во наплатата на побарувањата од купувачите и доцнења во плаќањето на обврските кон добавувачите заради намалена ликвидност на компанијата. За справување со финансиските тешкотии предизвикани од корона-кризата, анкетираниите компании навеле дека користат сопствени заштеди и резерви (43,8%), но и други инструменти, како што е финансиската помош од државата, зголемување на основачкиот капитал и слично. Според најголемиот дел од анкетираниите компании (62,5%), корона-кризата не влијаела врз соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор кога станува збор за набавките на сировини и машини и опрема, но придонесла за намалување на соработката во доменот на набавките на услуги, за што се изјасниле 43,8% од анкетираниите компании. Сепак, има и компании (12,5%) што пријавиле придонес на кризата за зголемување на набавките на услуги од домашни добавувачи. Најголемиот дел од анкетираниите компании (87,5%) оценуваат дека корона-кризата и нарушените глобални синџири на снабдување не влијаеле врз одлуката на компанијата за склучување договор за првпат со компании од домашниот корпоративен сектор. Компаниите што склучиле договор со домашни добавувачи во периодот по започнувањето на корона-кризата ги наведуваат подобрените услови од страна на домашните добавувачи како причина за остварената соработка (18,8% од анкетираниите компании), како и отежнатата испорака од страна на странските добавувачи и тековните потреби на компанијата (за што се определиле по 6,3%, или по една од анкетираниите компании). Мнозинството од анкетираниите компании (93,8%) пријавиле дека кризата не влијаела врз одлуката на компанијата за задолжување кај домашните финансиски институции, при што 56,3% од анкетираниите компании планираат да ги обезбедат потребните извори на финансирање на компанијата во следниот период преку зголемување на заемите од матичните компании.

Добиените резултати од Анкетата се важен додаток на официјалните статистики што ги користи Народната банка за анализа на каналите на меѓузависност и ризиците за финансискиот сектор поврзани со тоа, со што се збогатува опфатот на информации во рамката за следење и оцена на системскиот ризик како поддршка на политиките за одржување на финансиската стабилност. Во продолжение подетално ги анализираме резултатите од Анкетата, коишто се презентираат и се анализираат во агрегирана форма од одговорите на поединечните компании. Графиконите што ги сумираат резултатите од Анкетата, кај сите прашања, го претставуваат бројот на компаниите што дале одреден одговор изразени како процентуално учество во вкупниот број компании што одговориле на Анкетата (шеснаесет), освен ако не е поинаку наведено. Кај прашањата за кои е дозволен само еден одговор, секоја потенцијална разлика помеѓу збирот на прикажаните одговори и 100% се должи на компаниите коишто не одговориле на конкретното прашање, односно сметале дека не е применливо за нивната компанија. Графиконите што ги сумираат одговорите на прашањата со повеќекратен избор се соодветно обележани.

2. Анализа на резултатите од Анкетата

2.1. Општи информации за анкетираниите компании

Во анализата на резултатите од Анкетата за оцена на поврзаноста на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен и финансиски сектор се опфатени вкупно шеснаесет компании што доставија одговор на Анкетата. Најголем дел од анкетираниите компании имаат основна економска дејност во доменот на автомобилската индустрија, односно производство на различни компоненти за автомобилската индустрија. Во одговорите на Анкетата се застапени и компании од дејностите: производство на компјутерски, електронски и оптички производи, производство на електрична опрема, производство на машини и уреди, производство на гума и производи од пластични маси; како и од земјоделскиот сектор. Вкупно тринаесет од анкетираниите компании пријавиле дека се дел од меѓународни корпорации, од коишто девет поттекнуваат од земји членки на Европската Унија. Анкетираниите компании се формирани во Република Северна Македонија во периодот од 2007 до 2015 година и заклучно со крајот на септември 2020 година пријавиле дека заеднички вработуваат вкупно 18.539 лица.

2.2. Поврзаност со добавувачи

Во вториот дел од Анкетата се распределени прашања за поврзаноста на новите производствени капацитети во странска сопственост со добавувачите, главно вклучувајќи прашања за главните добавувачи на компанијата, системот на одлучување и типовите деловна соработка што се својствени за компанијата, нивото на увозна зависност на одделните видови набавки во деловниот процес, како и расположливоста на потребните фактори на производство на домашниот пазар. Анкетираниите компании наведуваат повеќе индустрии од каде што поттекнуваат нивните главни добавувачи во деловниот процес, како што се: земјоделство, железо и челик, бакар, текстил и кожа, автомобилска, нафтена и хемиска индустрија, производство на електронски и пластични компоненти, машини и опрема, транспорт и складирање и други. Во однос на воспоставените модели на соработка со добавувачите, најголемиот дел од анкетираниите компании пријавиле дека имаат воспоставено долгорочни договори за соработка со странски добавувачи коишто немаат компании со седиште во Република Северна Македонија (75%) и

добавувачи коишто се дел од корпорацијата на која ѝ припаѓа компанијата (68,8%). Долгорочна соработка со домашни добавувачи (коишто се или не се дел од меѓународни корпорации) пријавиле половина од анкетираниите компании (50%). Анкетираниите компании имаат воспоставено и долгорочни договори за соработка со купувачите, од коишто најголемиот дел се однесуваат на купувачи коишто се дел од корпорацијата на којашто ѝ припаѓа компанијата (37,5%), по што следуваат други странски купувачи (25%) и во мал дел домашни купувачи кои не се дел од меѓународни корпорации (6,3% или една од анкетираниите компании). Три од анкетираниите компании (или 18,8%) одговориле дека главно склучуваат договори на краток рок.

Графикон бр.1

Со кои типови добавувачи и купувачи, компанијата има воспоставено долгорочен договор за соработка (прашање со повеќекратен избор)

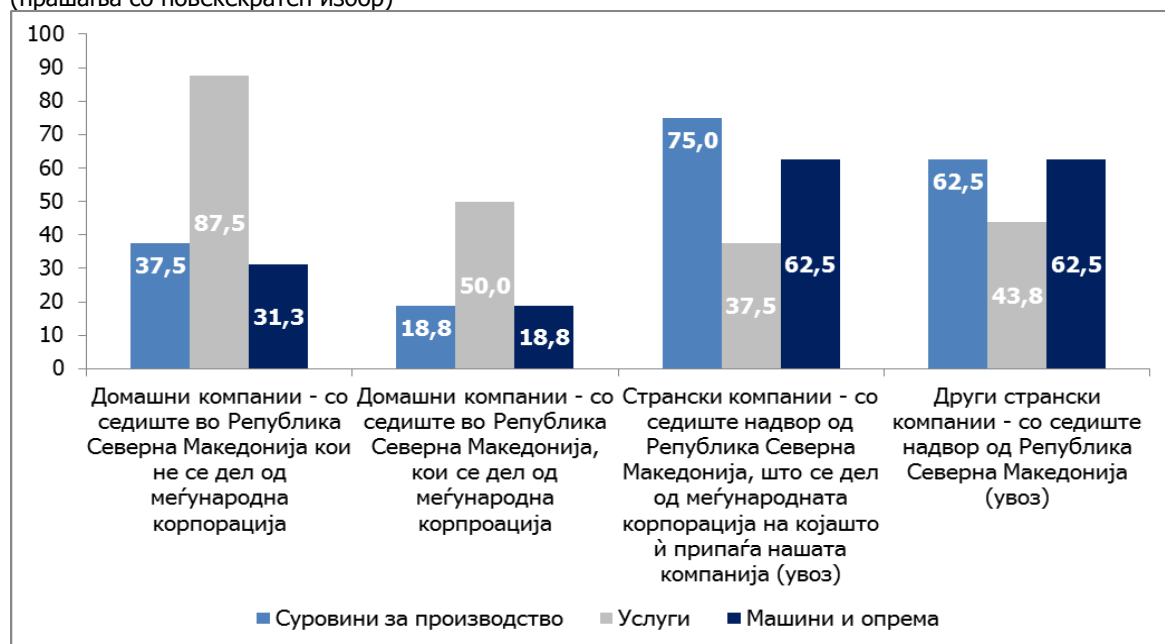

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Анкетата покажува дека новите производствени капацитети во странска сопственост главно соработуваат со странски компании кога станува збор за набавките на сировини и машини и опрема, но ги претпочитаат домашните добавувачи за набавка на потребните услуги. Мнозинството од анкетираниите компании пријавиле дека потребните *сировини за производство* претежно ги добавуваат од странски компании коишто се дел од меѓународната корпорација на којашто ѝ припаѓа компанијата (75%), како и други странски компании (62,5%). Странските компании (во рамките на истата меѓународна корпорација и други странски компании) преовладуваат и во набавките на потребните *машини и опрема/средства за производство*, за што се изјасниле по 62,5% од анкетираниите компании. Во однос на *набавките на услуги*, според Анкетата, водечки добавувачи се домашните компании што не се дел од меѓународна корпорација (87,5% од анкетираниите компании), а значително е учеството и на домашните компании што им припаѓаат на меѓународни корпорации (50%). Набавката на услугите од странски компании во рамките на истата меѓународна корпорација е карактеристична за 37,5% од анкетираниите компании, додека 43,8% ги набавуваат услугите преку увоз од други странски компании.

Графикон бр.2

Компании од кои анкетираниот компанија претежно ги добавува потребните сировини за производство, услуги и машини и опрема/средства за производство (прашања со повеќекратен избор)

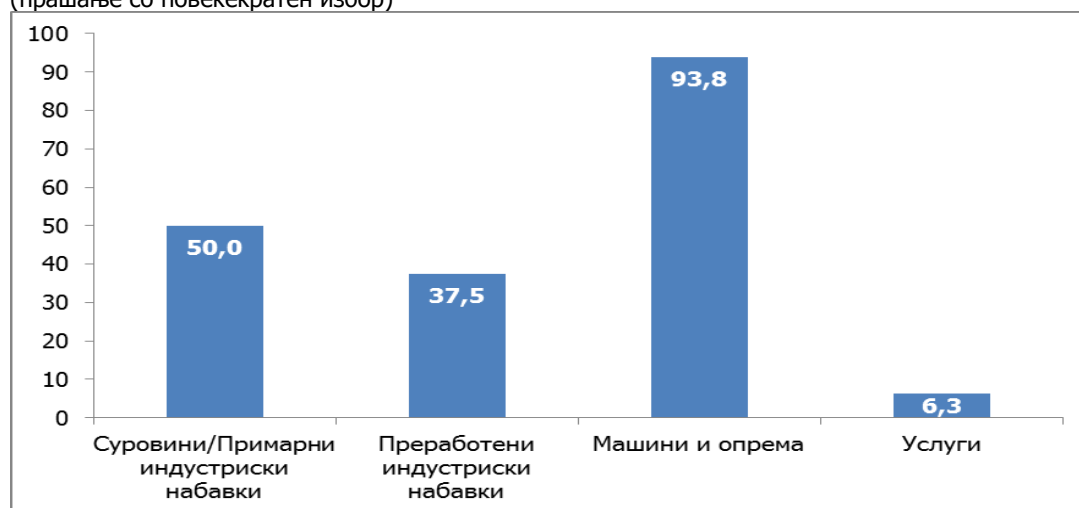

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Анализирано по одделни фактори на производството, најголемиот дел од анкетираниите компании (93,8%) одговориле дека машините и опремата претежно ги набавуваат од увоз, по што следуваат сировините (50%) и преработените индустриски набавки (37,5%). Само една компанија (или 6,3%) пријавила увозна зависност во доменот на набавките на услуги.

Графикон бр. 3

Кои сировини, услуги и машини и опрема/средства за производство компанијата претежно ги добавува од увоз (прашање со повеќекратен избор)

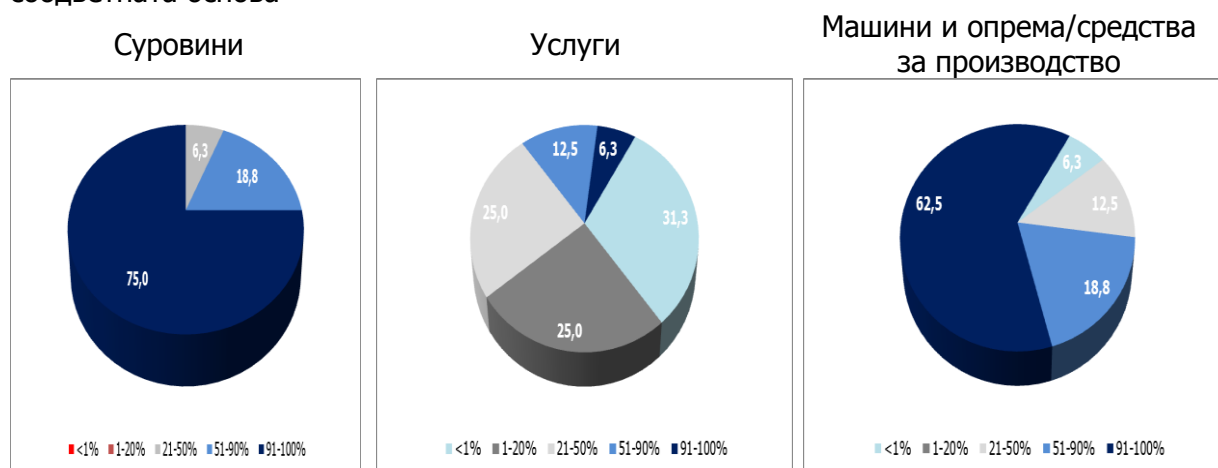
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Насоченоста на новите производствени капацитети кон набавки на сировини и машини и опрема преку увоз и поголема соработка со домашните компании во доменот на набавката на услугите се потврдува и преку оценките на анкетираниите компании за учеството на увозната компонента во вкупните набавки врз таа основа. Најголемиот дел од анкетираниите компании (75% и 62,5%, соодветно) оцениле дека увезените сировини и машини и опрема учествуваат со 91 – 100% во вкупните набавки на компанијата врз соодветната основа. Во доменот на услугите, само една компанија (или 6,3%) оценува водечко учество на увозот на услугите од над 90%, додека според 31,3% од анкетираниите компании увозната компонента кај услугите учествува со помалку од 1%.

Графикон бр. 4

Оценки на анкетираниите компании за обемот со кој учествуваат увезените сировини, услуги и машини и опрема/средства за производство во вкупниот обем на набавки по соодветната основа

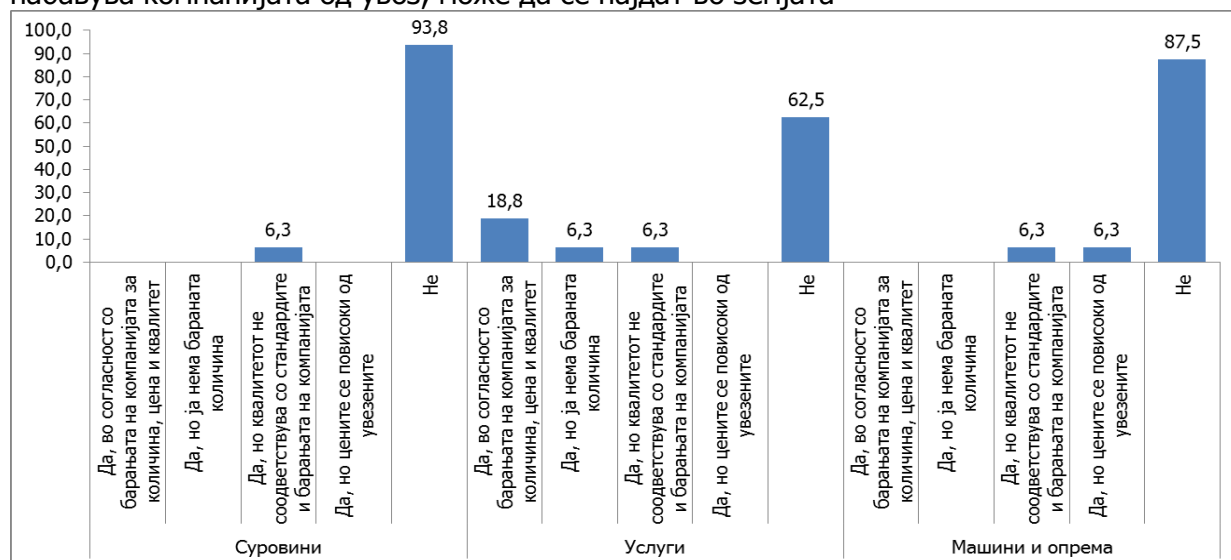

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Согласно со одговорите од Анкетата, причините за увозната зависност на новите производствени капацитети во странска сопственост во еден дел може да се објаснат со недостапноста на потребните фактори на производство во земјата. Така, 93,8% од анкетираниите компании одговориле дека бараните сировини не може да се најдат во земјата, а иста таква оценка во однос на потребните машини и опрема/средства за производство дале 87,5% од анкетираниите компании. Најголемиот дел од анкетираниите компании (62,5%) пријавиле дека услугите што ги набавуваат од увоз не можат да се најдат во земјата. 18,8% од анкетираниите компании оценуваат дека бараните услуги се расположливи во земјата во согласност со барањата на компанијата за количината, цената и квалитетот, додека по една компанија (или по 6,3%) оценуваат достапност на бараните услуги во земјата, но ја нема бараната количина, односно квалитетот не соодветствува со стандардите и барањата на компанијата.

Графикон бр.5

Дали суровините, услугите и машините и опремата/средства за производство што ги набавува компанијата од увоз, може да се најдат во земјата

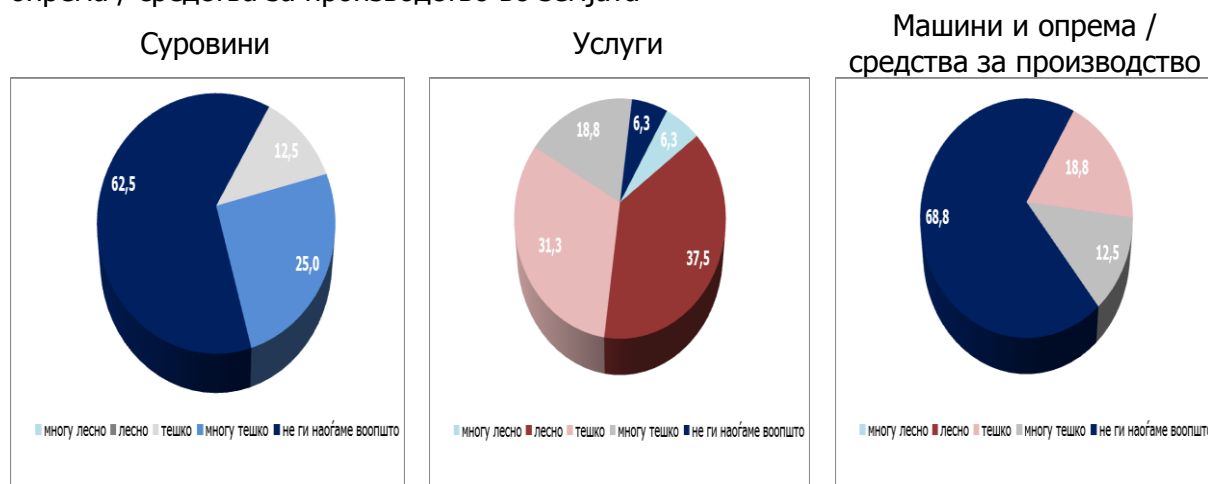

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Во однос на леснотијата со којашто бараните фактори на производство можат да се најдат во земјата, најголемиот дел од анкетираниите компании (62,5%) одговориле дека бараните суровини не ги наоѓаат воопшто, а истата оценка важи и за бараните машини и опрема/средства за производство, и тоа според 68,8% од анкетираниите компании. Во однос на услугите, половината од анкетираниите компании оцениле дека тешко или многу тешко ги наоѓаат бараните услуги во земјата, за 43,8% од нив, наоѓањето на бараните услуги во земјата се одвива на лесен или на многу лесен начин, додека една компанија (или 6,3%) пријавила дека бараните услуги воопшто не ги наоѓа во земјата.

Графикон бр. 6

Колку лесно може компанијата да ги најде бараните суровини, услуги и машини и опрема / средства за производство во земјата

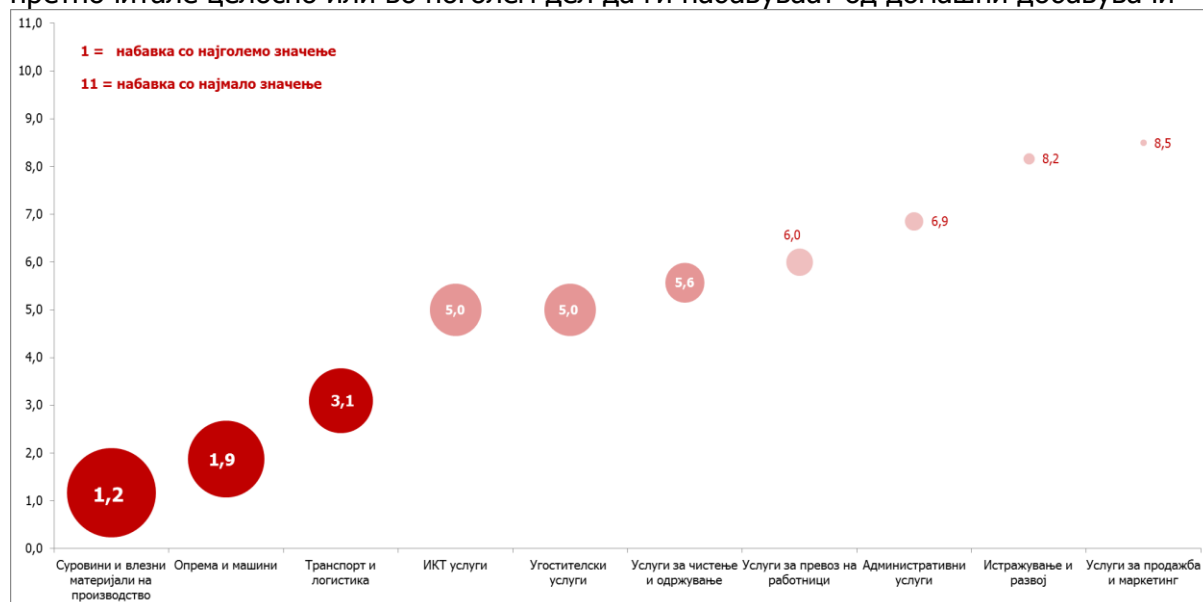
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Во Анкетата, на компаниите им беше поставено прашање да наведат кои од набавките што претежно или целосно ги остваруваат од увоз, би претпочитале да ги набавуваат од домашни добавувачи, со рангирање на

набавките според значењето за компанијата. Просечните оценки што компаниите ги навеле за секоја од набавките покажуваат дека тие најголемо значење им даваат на набавките на сировини и влезни материјали на производство, за коишто првенствено претпочитаат целосно или во поголем дел да ги набавуваат од домашни добавувачи. Како второрангирани се набавките на опрема и машини, по што следуваат набавките за транспорт и логистика. Набавки за кои овие компании најмалку претпочитаат да ги набавуваат од домашните добавувачи се набавките на услуги за продажба и маркетинг и за истражување и развој.

Графикон бр. 7

Кои од набавките што компаниите претежно или целосно ги остваруваат од увоз би претпочитале целосно или во поголем дел да ги набавуваат од домашни добавувачи

Забелешка: На графиконот се претставени просечни оценки од одговорите на компаниите. Во прашањето од компаниите се бараше да ги означат набавките со броеви од 1 до 11 според степенот на значење за компанијата: бр. 1 – набавка со најголемо значење; бр. 11 – набавка со најмало значење.

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Во однос на системот на носење одлуки при изборот на нови добавувачи, најголемиот дел од анкетираниите компании (56,3%) одговориле дека применуваат комбиниран систем на одлучување (на централно и на локално ниво), кај 37,5% од анкетираниите компании одлуките главно се носат на централизирано ниво од страна на компанијата мајка, додека само една компанија (или 6,3%) има воспоставено систем на носење одлуки главно на локално ниво.

Графикон бр. 8

Каков систем на одлучување применува компанијата при изборот на нови добавувачи

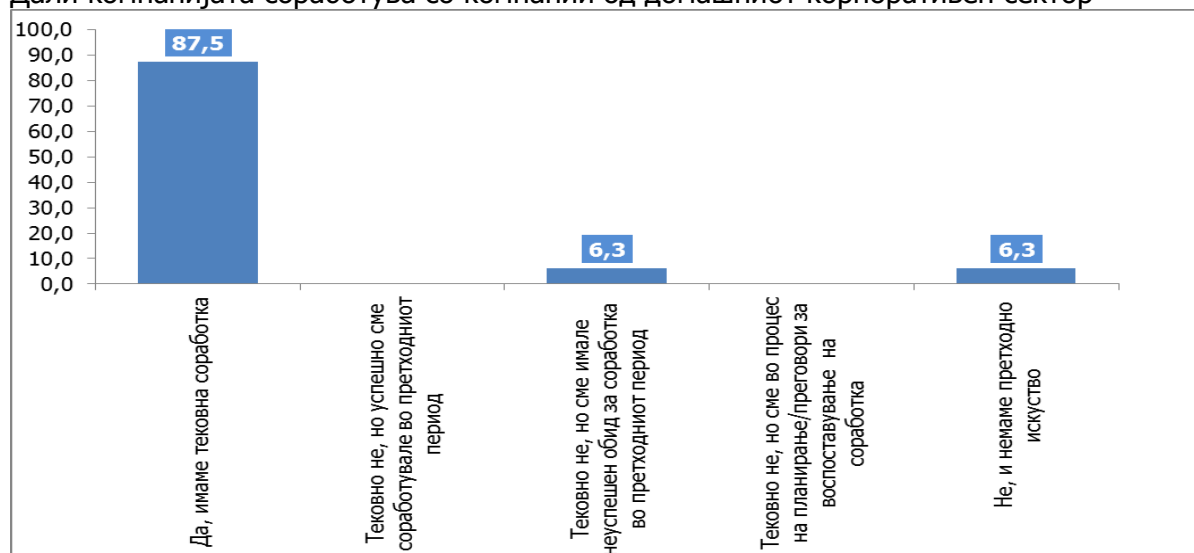
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

2.3. Поврзаност со домашниот корпоративен сектор

Во рамките на третиот дел од Анкетата се обработени прашања за врските на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен сектор. Одговорите покажуваат дека мнозинството од анкетираниите компании (87,5%) имаат тековна соработка со компании од домашниот корпоративен сектор. Една компанија (6,3%) пријавила неуспешен обид за соработка во претходниот период, а една компанија (6,3%) воопшто нема искуство со соработка со домашниот корпоративен сектор.

Графикон бр. 9

Дали компанијата соработува со компании од домашниот корпоративен сектор

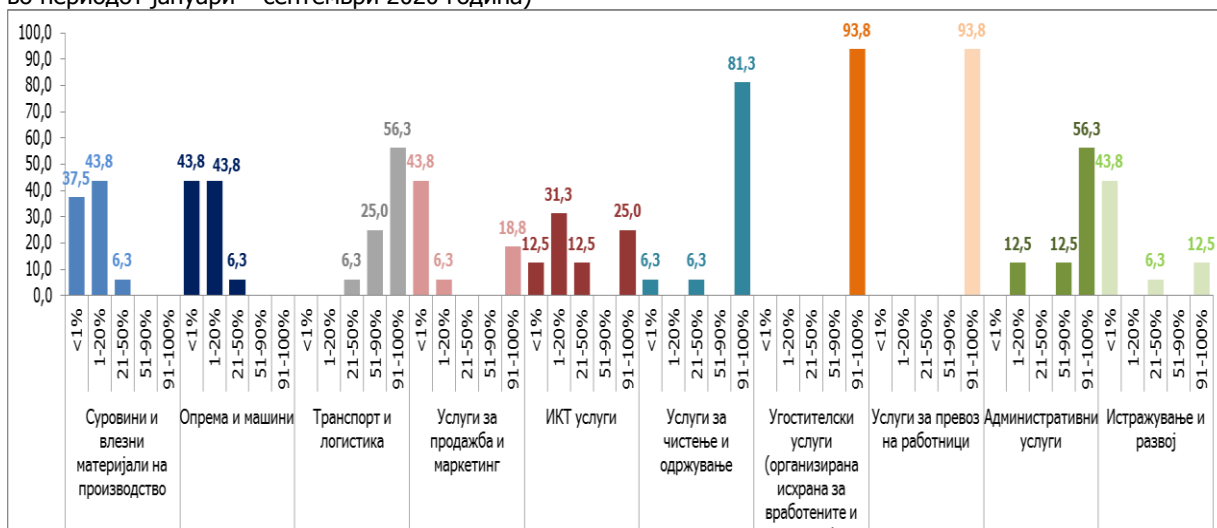

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Резултатите од Анкетата покажуваат најголем обем на соработка на новите производствени капацитети во странска сопственост со компании од домашниот корпоративен сектор во доменот на набавки на угостителски услуги и услуги за превоз на работници, коишто според 93,8% од анкетираниите компании учествуваат со 91 – 100% во вкупните набавки на компанијата врз тие основи. Веднаш зад нив се услугите за чистење и одржување, коишто според 81,3% од анкетираниите компании речиси во целост се обезбедуваат од компании од домашниот корпоративен сектор, односно учествуваат со 91 – 100% во вкупните набавки врз таа основа. Постои и соработка во доменот на транспортот и логистиката и обезбедувањето административни услуги, коишто според 56,3% од компаниите во најголем дел (91 – 100%) се обезбедуваат од добавувачи од домашниот корпоративен сектор. ИКТ-услугите обезбедени од домашни компании, кај 31,3% од анкетираниите компании, учествуваат со 1 – 20% во вкупните набавки врз оваа основа, кај 25% од анкетираниите учеството изнесува 91 – 100%, додека остатокот од одговорите се распределени помеѓу учество од 21 до 50% и учество помало од 1%. Обемот на соработка на анкетираниите компании со домашни добавувачи е најмал во доменот на набавките на машини и опрема, суровините и услугите за истражување и развој.

Графикон бр. 10

Оценет обем на остварена соработка со компании од домашниот корпоративен сектор како процент од вкупните набавки по одделни сегменти (Најдобра проценка на анкетираниите компании за обемот на остварена соработка во 2018, 2019 година и во периодот јануари – септември 2020 година)

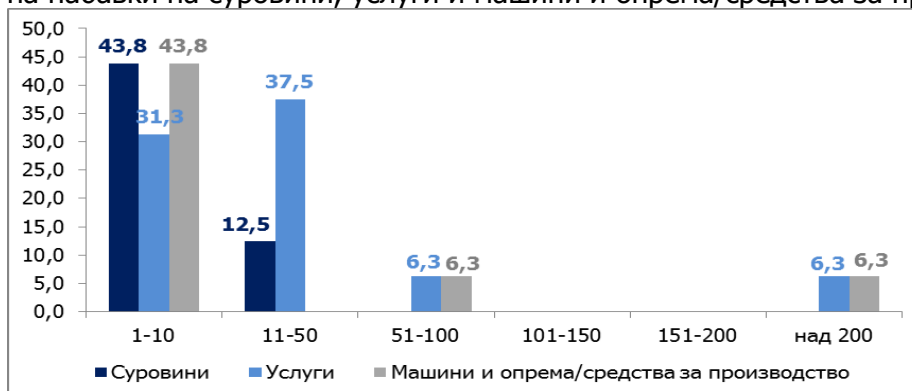

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Бројот на компании од домашниот корпоративен сектор со коишто новите производствени капацитети во странска сопственост остваруваат или остварувале соработка во претходниот период во доменот на *набавки на суровини*, според најголемиот број анкетирани компании (43,8%) не надминува десет компании, додека 12,5% одговориле дека овој број се движи помеѓу единаесет и педесет компании. Исто така, и во доменот на *набавките на машини и опрема*, најголемиот дел од анкетираниите компании (43,8%) пријавиле соработка со најмногу десет домашни компании, но две компании пријавиле и дека бројот на домашни добавувачи изнесува над педесет компании. Домашните добавувачи се најзастапени во доменот на *набавките на услуги*, при што 37,5% од анкетираниите компании пријавиле дека соработуваат со единаесет до педесет домашни добавувачи, кај 31,3% од анкетираниите компании бројот на домашните соработници изнесува најмногу десет компании, додека две компании (или 12,5%) пријавиле соработка со повеќе од педесет домашни добавувачи.

Графикон бр.11

Број на компании од домашниот корпоративен сектор со коишто анкетираниите компании остваруваат или остварувале соработка во претходниот период во доменот на набавки на суровини, услуги и машини и опрема/средства за производство

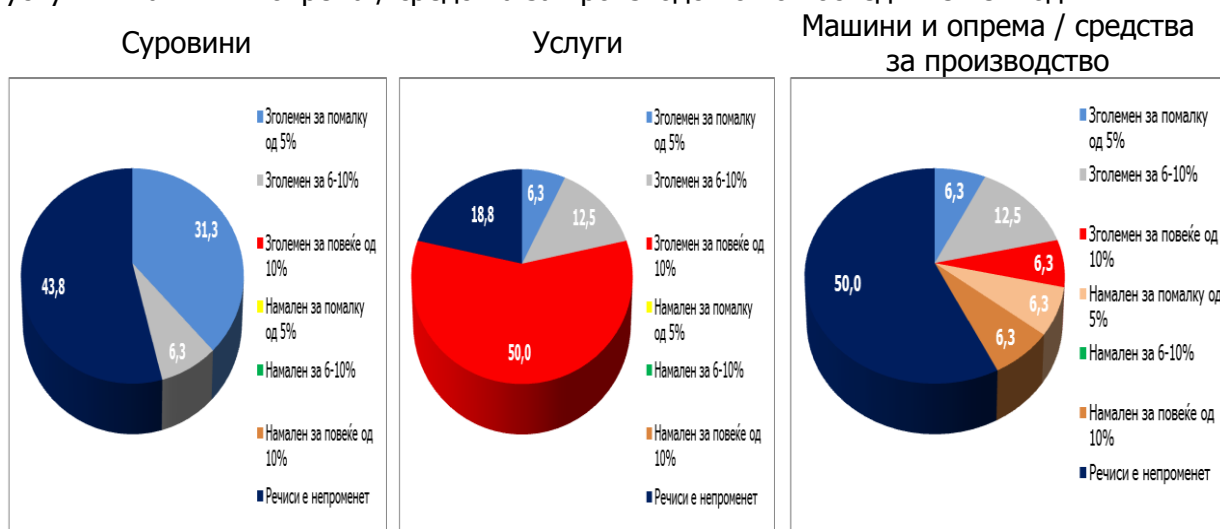

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Резултатите од Анкетата покажуваат дека новите производствени капацитети во странска сопственост, во последните пет години, главно ја одржувале на стабилно ниво или ја зголемувале соработката со домашните добавувачи. Најголемиот дел од анкетираниите компании (75% и 56,3%, соодветно) пријавиле речиси непроменет обем или зголемување на соработката за помалку од 5% во доменот на *набавките на сировини и на машини и опрема / средства за производство*. Во однос на *набавката на услуги*, половината од анкетираниите компании оцениле зголемување на соработката со домашни компании за повеќе од 10% во последните пет години, додека според 18,8% од анкетираниите компании обемот на вака остварената соработка е речиси непроменет.

Графикон бр. 12

Во рамките на компанијата, како се промени обемот на остварена соработка со компаниите од домашниот корпоративен сектор во доменот на набавките на сировини, услуги и машини и опрема / средства за производство во последните пет години

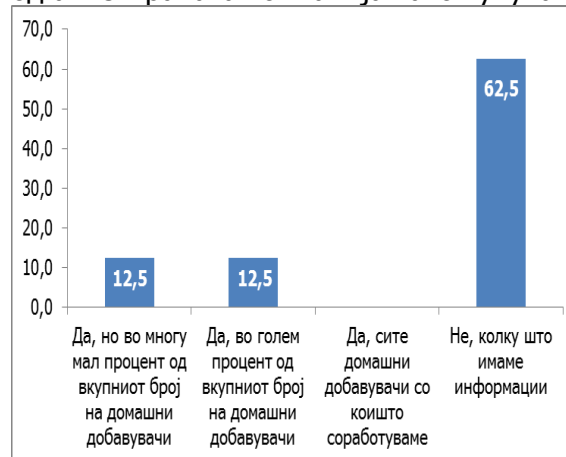
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Според информациите што им се достапни на анкетираниите компании, не може да се оцени висока зависност во работењето на домашните добавувачи од новите производствени капацитети во странска сопственост.

Така, 62,5% од анкетираниите компании не оцениле голема или целосна зависност на домашните добавувачи од побарувањата од нивната компанија. 12,5% од анкетираниите компании оценуваат дека дел од нивните добавувачи зависат од побарувањата од компанијата, но тоа се однесува на многу мал процент од вкупниот број добавувачи, додека 12,5% од анкетираниите компании (што одговара на две компании) оцениле зависност на голем процент од вкупниот број на домашните добавувачи од набавките на нивната компанија.

Графикон бр. 13

Според информациите со коишто располага компанијата, дали компаниите – домашни добавувачи во најголем дел или целосно се зависни од побарувањата од анкетираниата компанија како купувач

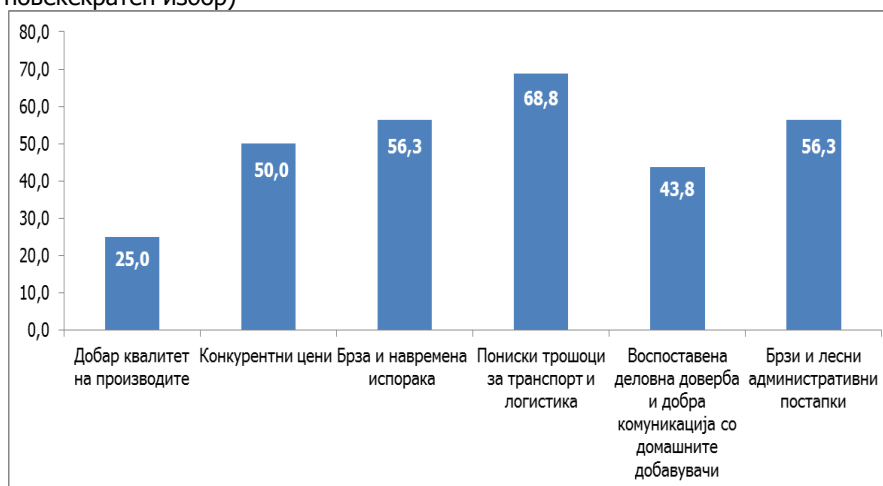

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Анкетираниите компании оценуваат повеќе придобивки од соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор. Така, најголемиот број (68,8%) од анкетираниите компании ги оценуваат пониските трошоци за транспорт и логистика како главна придобивка од соработката со домашни добавувачи. Следни на листата на придобивки се брзата и навремена испорака и брзите и лесни административни постапки, за коишто се определиле 56,3% од анкетираниите компании. Половината од анкетираниите компании ги сметаат конкурентните цени како главна придобивка од соработката со домашниот корпоративен сектор, 43,8% оценуваат придобивки од воспоставената деловна доверба и добра комуникација со домашните добавувачи, а 25% го наведуваат добриот квалитет на производите.

Графикон бр. 14

Оценки на анкетираниите компании за главните придобивки од соработката со компании од домашниот корпоративен сектор (прашање со повеќекратен избор)

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Како најзначајна пречка во однос на соработката со компании од домашниот корпоративен сектор, анкетираниите компании ја посочуваат недостапноста на потребните сировини, услуги и средства за производство на домашниот пазар. Следни по значење се неможноста на домашните добавувачи за задоволување на стандардите за квалитет што ги бара компанијата и неможноста за обезбедување на бараните количини. Пречки што според анкетираниите компании имаат најмало значење за соработката со домашниот корпоративен сектор се регулаторните и административните пречки и неконкурентните цени на домашните добавувачи.

Графикон бр. 15

Оценка на анкетираниите компании за главните пречки за соработка со домашните добавувачи

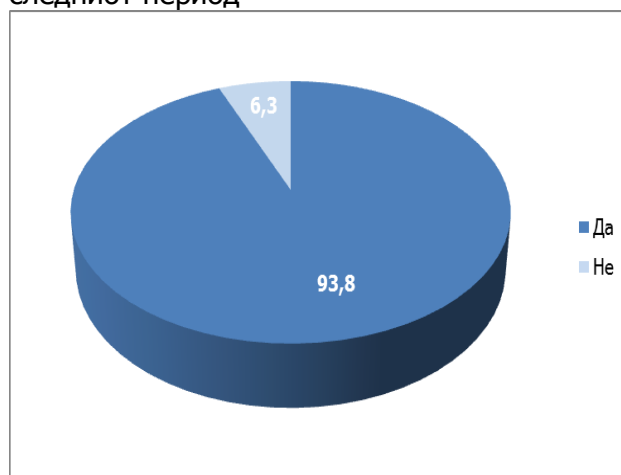
Забелешка: На графиконот се претставени просечни оценки од одговорите на компаниите. Во прашањето од компаниите се бараше да ги означат пречките со броеви од 1 до 8 според степенот на значење за компанијата: бр. 1 – пречка со најголемо значење; бр. 8 – пречка со најмало значење.

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Мнозинството од анкетираниите компании (93,8%) одговориле дека планираат да остваруваат соработка со домашни добавувачи и во следниот период. Се очекува дека структурата на планираната соработка главно ќе се задржи во слични рамки како и во претходниот период, со натамошно водечко учество на набавките на услуги, но со можни промени во застапеноста на одделните категории услуги. Ова се согледува преку промените во процентот на анкетираниите компании што оцениле водечко учество на домашно обезбедените типови услуги (од над 90%) во следниот период (графикон бр. 17), во споредба со пријавениот обем на остварена соработка во последните речиси три години (графикон бр. 10).

Графикон бр. 16

Дали компанијата има планови да оствари соработка со домашни добавувачи во следниот период

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

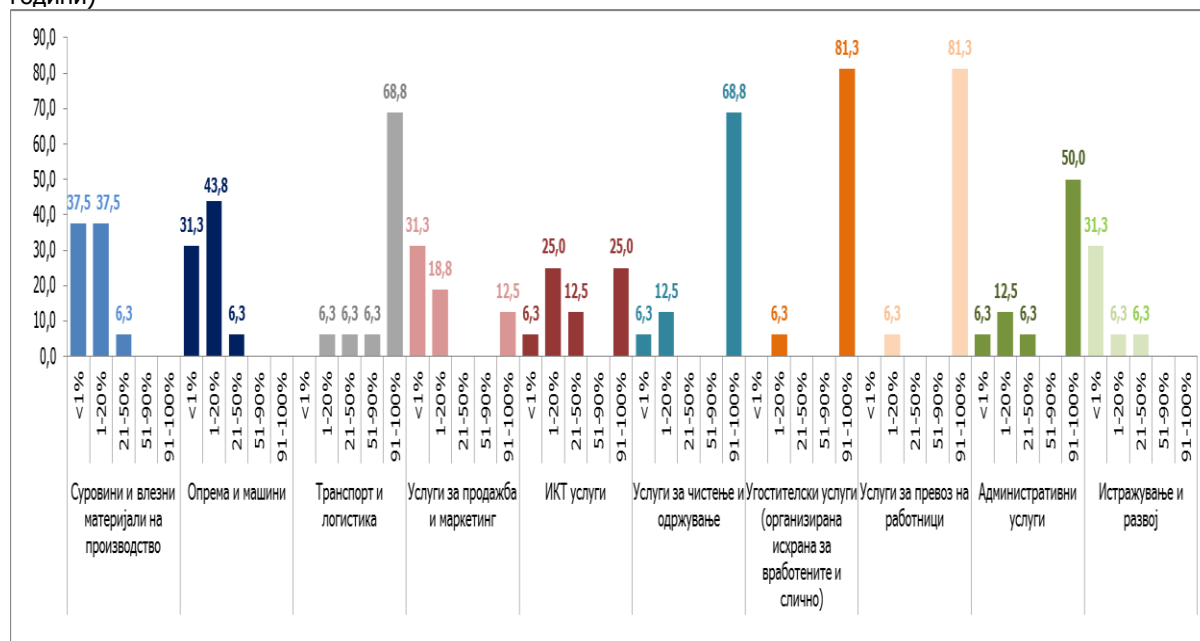
Најголемиот дел од анкетираниите компании и натаму очекуваат дека соработката со домашните компании, со обем над 90%, главно ќе биде насочена во доменот на набавките на угостителски услуги и услуги за превоз на работници, за што се изјасниле 81,3% од анкетираниите компании. Овој процент е понизок во споредба со оценките за претходниот период (кога водечко учество на домашно обезбедената компонента на

овие услуги пријавиле 93,8% од компаниите), што упатува на можно намалување на обемот на соработка врз овие основи во следниот период. Компаниите имаат слични очекувања за набавките на услуги за чистење и одржување, со забележано намалување на процентот од 81,3% за претходните три години на 68,8% за следниот тригодишен период. Од друга страна, одговорите упатуваат на можно зголемување на соработката кај набавките на услуги за транспорт и логистика во следниот период, со оглед на зголемениот број компании што пријавиле очекувања за водечко учество (од над 90%) на домашно обезбедените услуги врз оваа основа во следниот тригодишен период (68,8% наспроти 56,3% за претходните три години). Половина од анкетираниите компании пријавиле планови за претежна соработка со домашните добавувачи во доменот на обезбедувањето административни услуги, додека кај ИКТ-услугите, 25% од анкетираниите компании планираат да ги обезбедат главно од домашниот пазар. Ваквите оценки се слични со оценките за обемот на остварена соработка во претходните три години, како што се и оценките за набавките на сировини и влезни материјали за производство, на машини и опрема и услуги за истражување и развој, за коишто компаниите, и во следните три години, очекуваат најмал обем на соработка со добавувачи од домашниот корпоративен сектор.

Графикон бр. 17

Оценет обем на планираната соработка со компании од домашниот корпоративен сектор како процент од вкупните набавки по одделни сегменти (Најдобра проценка на анкетираниите компании за обемот на планираната соработка во следните три години)

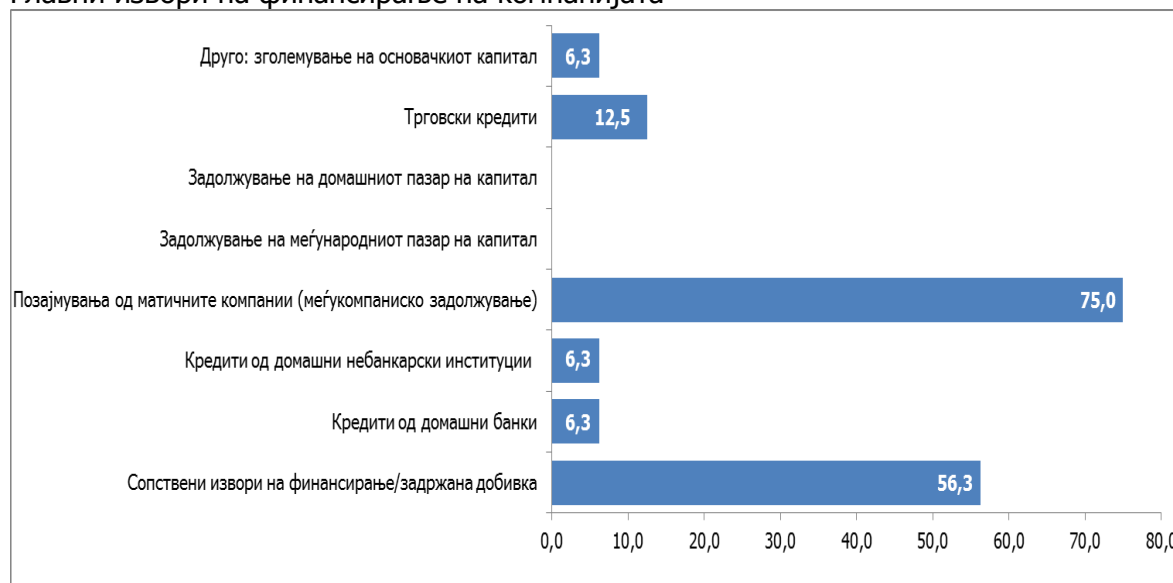
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

2.4. Извори на финансирање и поврзаност со домашниот финансиски сектор

Четвртиот дел од прашалникот е посветен на изворите на финансирање на новите производствени капацитети во странска сопственост и нивната поврзаност со домашниот финансиски сектор. Резултатите покажуваат дека новите производствени капацитети главно се финансираат преку позајмувања од матичните компании (меѓукомпаниско задолжување), коешто 75% од анкетираниите компании го издвојуваат како главен извор на

финансирање на компанијата. 56,3% од анкетираните компании, како главен извор на финансирање ги навеле сопствените извори на финансирање / задржаната добивка, додека 12,5% се определиле за трговските кредити. Само една од анкетираните компании (6,3%), меѓу главните извори на финансирање ги навела кредитите од домашните банки.

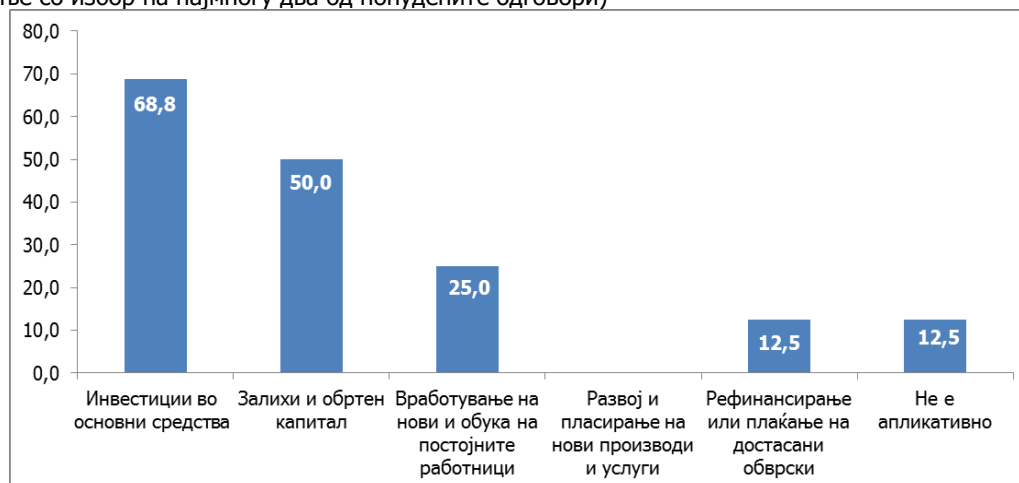
Графикон бр. 18
Главни извори на финансирање на компанијата

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираните компании.

Анкетираните компании го користат должничкото финансирање во најголем дел за инвестиции во основни средства (68,8%), по што следуваат вложувањата во залихи и обртен капитал (50%) и во нешто помал дел вложувањата за обука на вработените (25%) и за рефинансирање или плаќање на достасаните обврски (12,5%).

Графикон бр. 19
За кои намени компанијата најчесто користи должничко финансирање (прашање со избор на најмногу два од понудените одговори)

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираните компании.

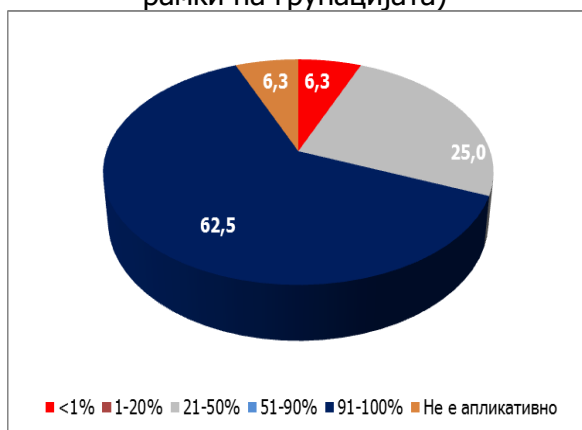
Насоченоста на новите производствени капацитети во странска сопственост кон финансирање од матичните компании се потврдува и преку оценетото учество на одделните извори на финансирање во вкупните извори на

финансирање на компаниите. Така, 62,5% од анкетираниите компании оцениле дека финансирањето од матичната компанија (или меѓукомпаниско задолжување во рамките на групацијата) во последните три години учествува со 91 – 100%, во просек, во вкупните извори на финансирање на компанијата (без капиталот и резервите). Според 25% од анкетираниите компании, ова учество изнесува помеѓу 21 и 50%, а само една компанија пријавила учество пониско од 1%. Спротивно на ова, резултатите од Анкетата упатуваат на многу ниска упатеност на новите производствени капацитети во странска сопственост кон финансирање од домашните банки. Финансирањето преку кредити од домашните банки, според 87,5% од анкетираниите компании, во изминатите три години изнесувало помалку од 1%, во просек, од вкупните извори на финансирање на компанијата (без капиталот и резервите), а само од една компанија е оценето дека изнесувало помеѓу 1 и 20%.

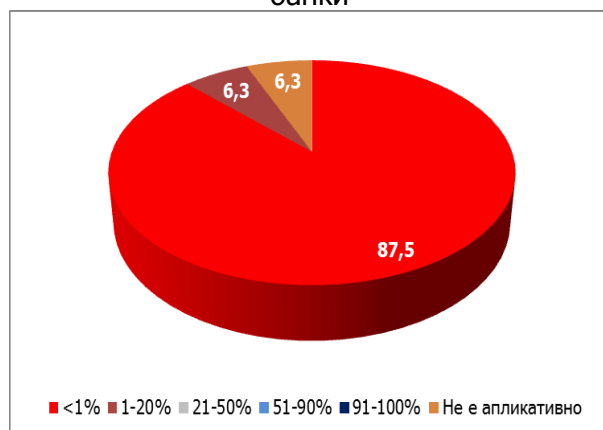
Графикон бр. 20

Оценето просечно учество на одделните извори на финансирање во вкупните извори на финансирање на компанијата (без капитал и резерви) за изминатите три години

Финансирање од матичната компанија (или меѓукомпаниско задолжување во рамки на групацијата)

Финансирање преку кредити од домашните банки

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Од основањето во Република Северна Македонија до денес, само една од анкетираниите компании користела кредитен производ од домашна банка (и тоа „дозволено пречекорување на денарска сметка“). Останатите 93,8% од анкетираниите компании пријавиле дека воопшто немаат користено кредитни производи од домашните банки.

Графикон бр. 21

Дали компанијата, во периодот од основањето во Република Северна Македонија до денес, користела кредитен производ од домашна банка

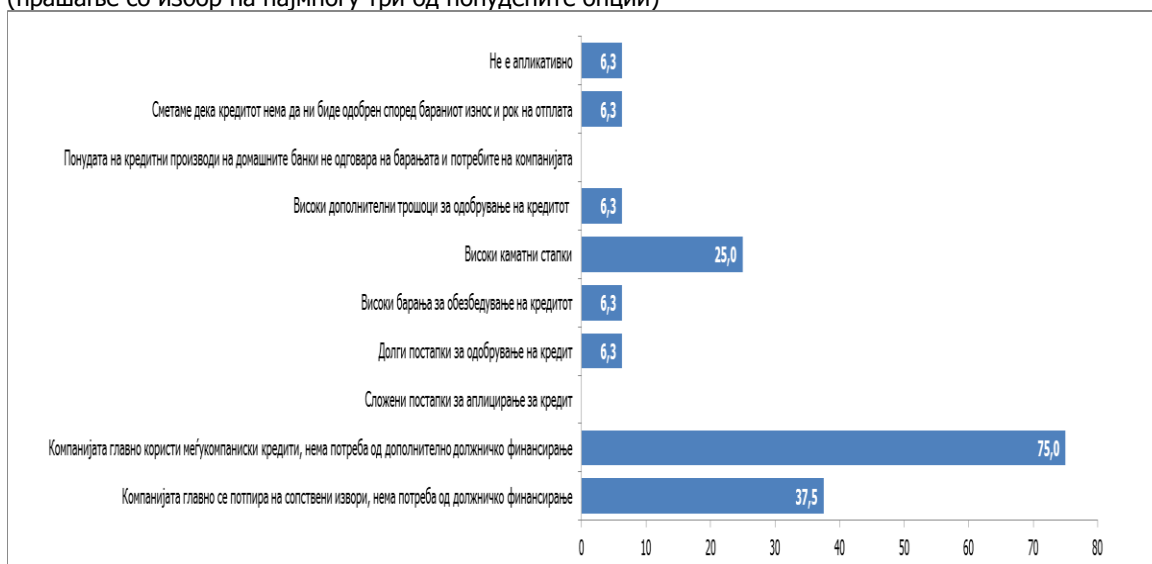

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Најголемиот дел од анкетираниите компании (75%) посочуваат дека главна причина што многу малку или воопшто не користат кредити од домашните банки како извор на финансирање е што главно користат меѓукомпаниски кредити, а 37,5% од анкетираниите компании како причина го наведуваат потпирањето на компанијата главно на сопствени извори на финансирање. Од останатите причини за некористење кредити од домашните банки, 25% од компаниите ги посочиле високите каматни стапки, а по една од компаниите ги наведуваат долгите постапки за одобрување кредит, високите барања за обезбедување на кредитот, високите дополнителни трошоци за одобрување на кредитот. Една компанија смета дека кредитот нема да ѝ биде одобрен според бараниот износ и рок на отплата, поради што и не користи финансирање од домашните банки.

Графикон бр. 22

Кои се причините што компанијата многу малку или воопшто не користи кредити од домашните банки како извор на финансирање (прашање со избор на најмногу три од понудените опции)

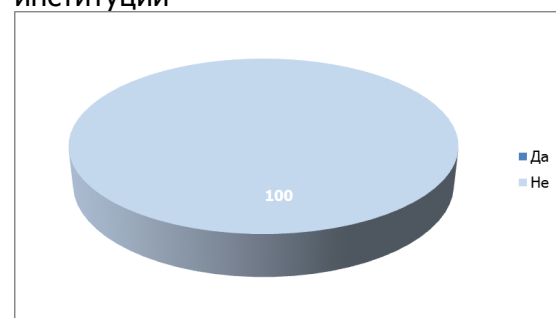

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Резултатите од Анкетата покажуваат дека новите производствени капацитети во странска сопственост не се финансираат ниту преку домашните небанкарски финансиски институции, за што се изјасниле сите анкетирани компании. Исто така, сите анкетирани компании пријавиле дека не планираат да користат кредити од домашните небанкарски финансиски институции и во следниот период, а само една компанија планира да користи кредитни производи од домашните банки во следниот период.

Графикон бр.23

Дали компанијата користи (или користела) кредитни производи од домашните небанкарски финансиски институции

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Графикон бр. 24

Дали компанијата има планови за користење кредитни производи од домашните банки и небанкарските финансиски институции во следниот период

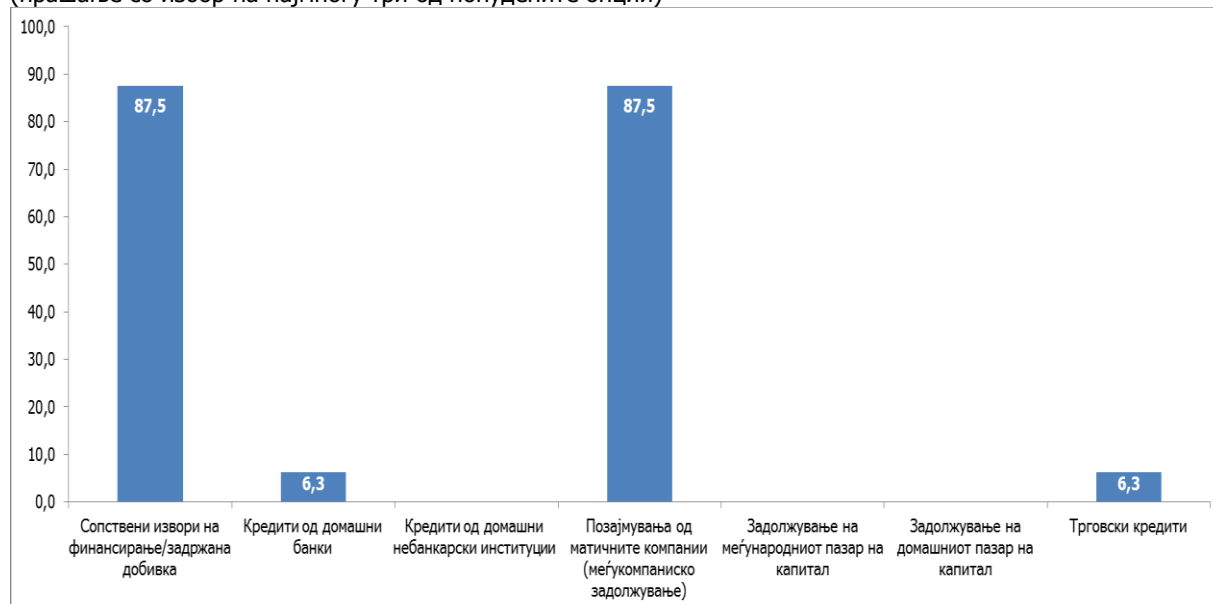
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Најголемиот дел од анкетираниите компании (87,5%) очекуваат дека и во следните три години главно ќе се финансираат од сопствени извори и преку позајмувања од матичните компании. Една компанија (6,3%) меѓу главните извори на финансирање на компанијата на среден рок ги навела трговските кредити, а една се определила за кредитите од домашни банки.

Графикон бр. 25

Очекувања за главните извори на финансирање на компанијата во следните три години

(прашање со избор на најмногу три од понудените опции)

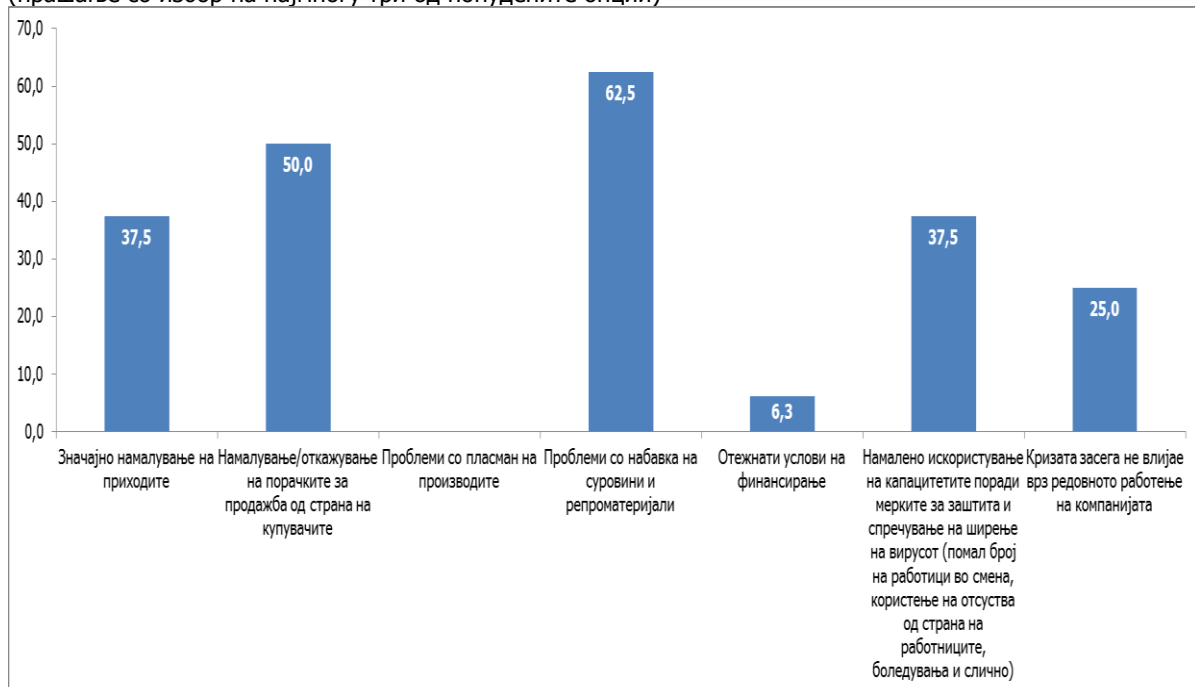
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

2.5. Ефекти од корона-кризата и нејзиното влијание врз поврзаноста на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен и финансиски сектор

Во петтиот дел од Анкетата се разработени прашања за влијанието на пандемијата на ковид-19 врз работењето на новите производствени капацитети и ефектите од кризата врз поврзаноста со домашниот корпоративен и финансиски сектор. Според најголемиот дел од анкетираниите компании (62,5%), корона-кризата предизвикала проблеми со набавката на сировини и репроматеријали, а кај половината од нив предизвикала намалување / откажување на порачките за продажба од страна на купувачите. Според 37,5% од анкетираниите компании, корона-кризата се одразува преку значително намалување на приходите и намалено искористување на капацитетите поради мерките за заштита и спречување на ширењето на вирусот (помал број работници во смена, користење отсуства од страна на работниците, боледувања и слично), а кај една компанија (6,3%) ги отежнува условите за финансирање. Кај 25% од анкетираниите компании, оцените се дека кризата засега не влијае врз редовното работење на компанијата.

Графикон бр. 26

На кој начин корона-кризата се одразува врз работењето на компанијата (прашање со избор на најмногу три од понудените опции)

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

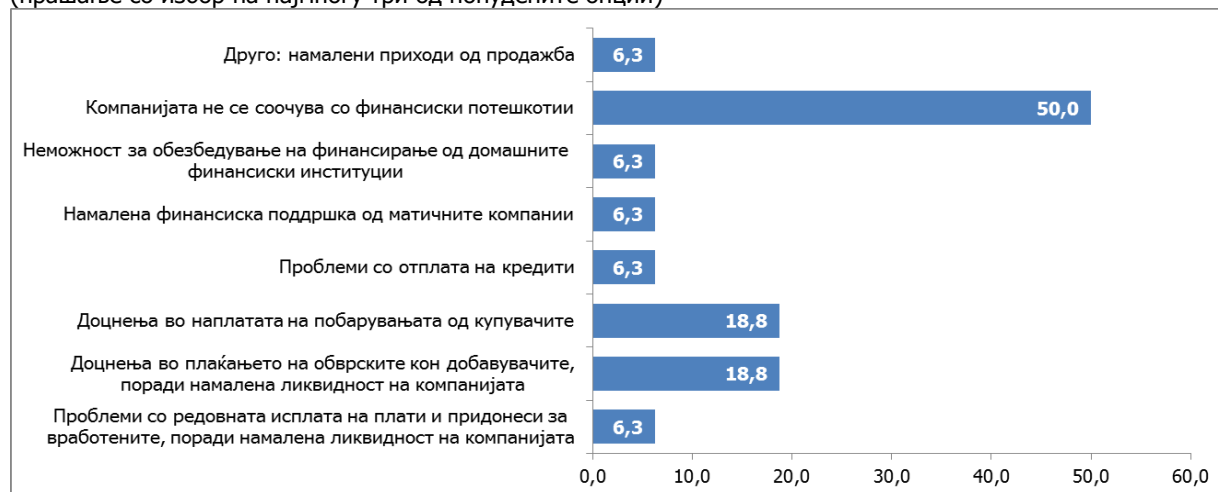
Половината од анкетираниите компании оцениле дека корона-кризата не предизвикала финансиски тешкотии во работењето на компанијата. Од останатите, 18,8% пријавуваат финансиски тешкотии во форма на доцнења во наплатата на побарувањата од купувачите и доцнења во плаќањето на обврските кон добавувачите поради намалена ликвидност на компанијата. По една компанија пријавила проблеми со редовната исплата на платите и придонесите за вработените, поради намалена ликвидност, проблеми со отплатата на кредити, намалена финансиска поддршка од матичните компании, неможност за обезбедување

финансирање од домашните финансиски институции и други финансиски тешкотии изразени преку намалените приходи од продажба.

Графикон бр. 27

Со какви финансиски тешкотии се соочи компанијата како последица на корона-кризата

(прашање со избор на најмногу три од понудените опции)

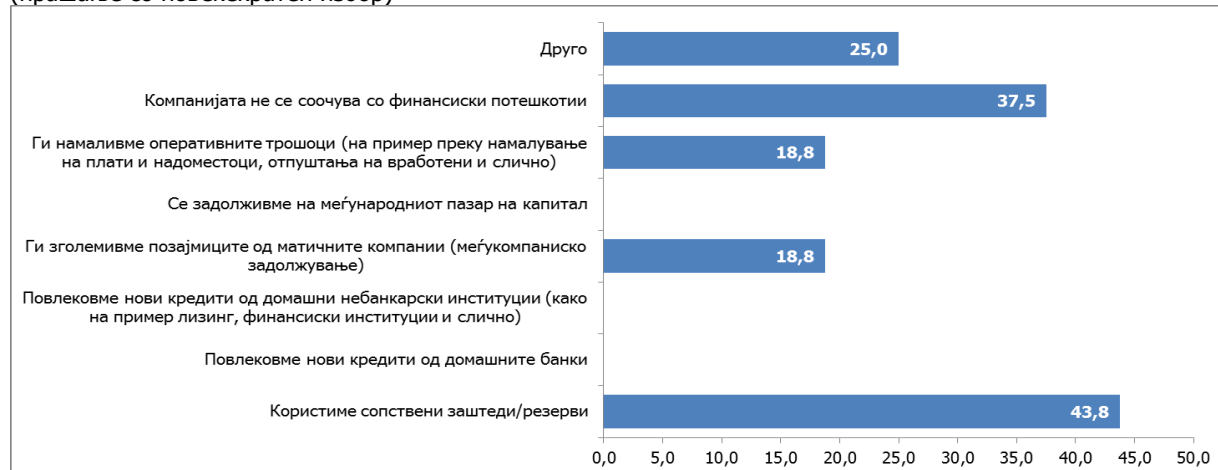
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Одговорите на Анкетата покажуваат дека новите производствени капацитети во странска сопственост на повеќе начини се справуваат со финансиските тешкотии предизвикани од корона-кризата. Така, 43,8% од анкетираниите компании навеле дека ги користат сопствените заштеди и резерви за справување со финансиските предизвици од кризата, а 18,8% ги зголемиле заемите од матичните компании и/или ги намалиле оперативните трошоци. Една четвртина од анкетираниите компании навеле користење други средства за справување со финансиските тешкотии предизвикани од корона-кризата (покрај понудените одговори во Анкетата) коишто се однесуваат на користење финансиска поддршка од државата, зголемување на основачкиот капитал и наплата на побарувањата.

Графикон бр. 28

Како се справува компанијата со финансиските тешкотии предизвикани од корона-кризата

(прашање со повеќекратен избор)

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

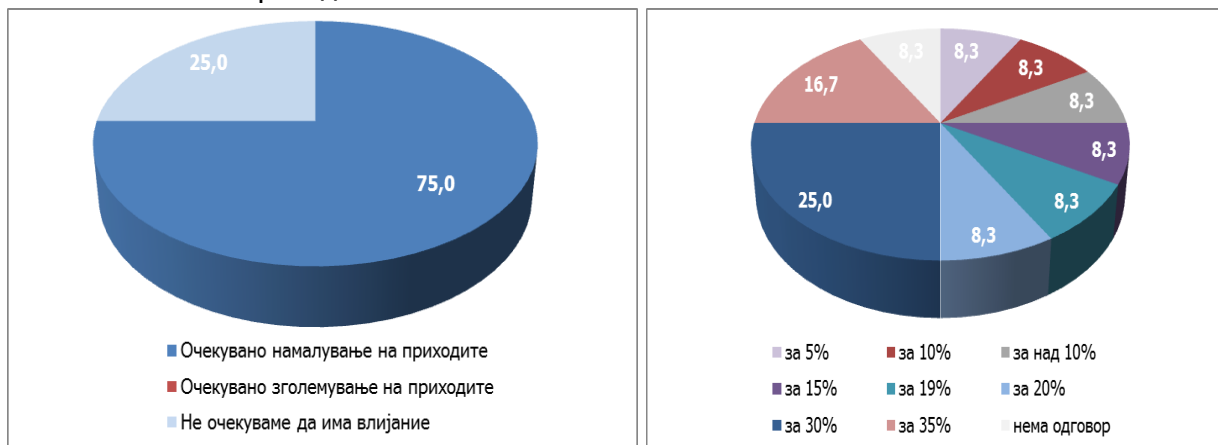
Најголемиот број од анкетираните компании (75%) оценуваат дека корона-кризата ќе се одрази преку намалување на приходите на компанијата во 2020 година, додека останатите 25% не очекуваат влијание од кризата. Очекувањата за висината на намалување на приходите се движат од 5% (една компанија, или 8,3%) до 30% односно 35% (според три, односно две од анкетираните компании).

Графикон бр. 29

Оценети ефекти од корона-кризата врз приходите на компанијата во 2020 година

Очекувања за насока на промена на приходите

Очекувано намалување на приходите*

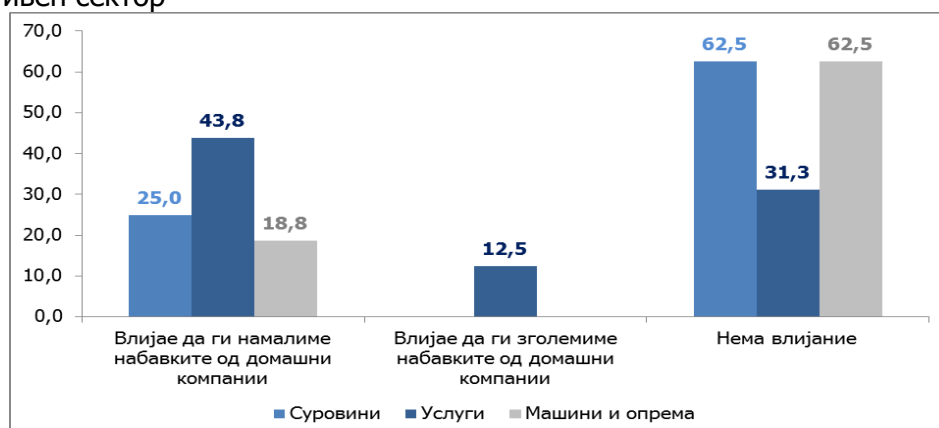
* Во проценти од бројот на компаниите што оцениле намалување на приходите како последица на корона-кризата во 2020 година.

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираните компании.

Во однос на влијанието на корона-кризата врз соработката со компании од домашниот корпоративен сектор, најголемиот дел од анкетираните компании (62,5%) оценуваат дека кризата нема влијание врз соработката во доменот на набавките на сировини и машини и опрема. Во однос на набавките на услуги, 43,8% пријавиле дека короната-кризата предизвикува намалување на набавките од домашни компании, 12,5% сметаат дека кризата придонесува за зголемување на набавките од домашни компании, додека 31,3% оцениле дека нема влијание.

Графикон бр. 30

Како се одразува корона-кризата врз соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор

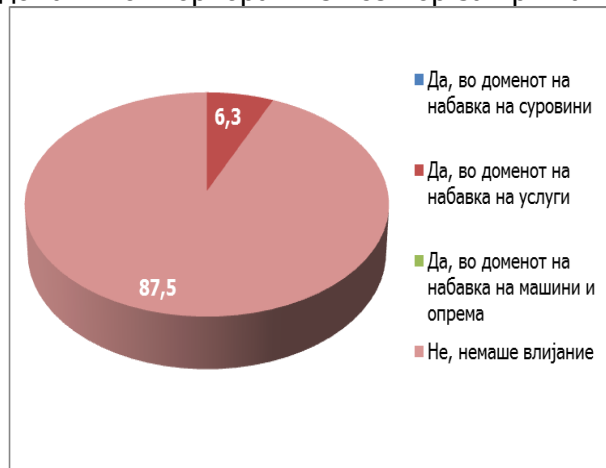
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираните компании.

Најголемиот дел од компаниите (87,5%) пријавиле дека корона-кризата и нарушените глобални синџири на снабдување немале влијание врз одлуката на компанијата за склучување договор за набавки со компании од домашниот корпоративен сектор за прв пат. Само една компанија (6,3%) пријавила дека кризата придонесла за склучување договор со компании од домашниот корпоративен сектор, и тоа во доменот на набавка на услуги. **Сепак, одговорите од Анкетата покажуваат дека соработката со домашните добавувачи продолжила и во периодот по почнувањето на корона-кризата.** Така, 31,3% од анкетираниите компании пријавиле дека, во овој период, оствариле соработка со домашни компании, чијшто број во доменот на набавките на услуги се движи до десет компании. Во доменот на набавките на машини и опрема, по 18,8% од анкетираниите компании пријавиле дека во периодот по почнувањето на корона-кризата оствариле соработка со домашни компании чијшто број се движи помеѓу дваесет и триесет компании, односно до десет компании. Анкетираниите компании не пријавиле соработка со домашни компании во доменот на набавката на сировини во периодот по почнувањето на корона-кризата.

Графикон бр. 31

Дали корона-кризата и нарушените глобални синџири на снабдување влијаеја врз одлуката на компанијата за склучување договор за набавки со компании од домашниот корпоративен сектор за прв пат

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Графикон бр. 32

Број на компании од домашниот корпоративен сектор со коишто анкетираниите компании оствариле соработка во периодот по почнувањето на корона-кризата, во доменот на набавките на сировини, услуги и машини и опрема

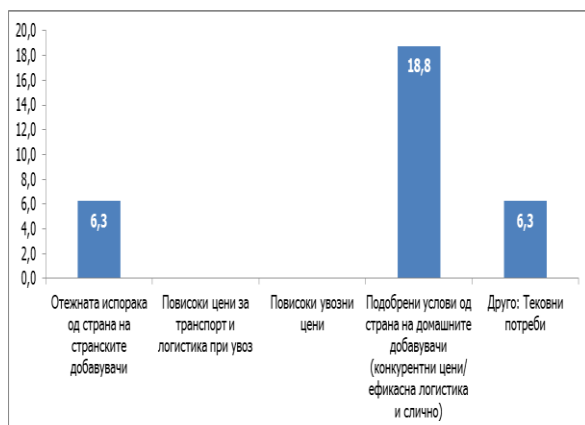
Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Според 18,8% од анкетираниите компании, причина за склучување договор со компанија од домашниот корпоративен сектор во периодот по почнувањето на корона-кризата се подобрените услови од страна на домашните добавувачи (како што се конкурентните цени, ефикасната логистика и слично). По една компанија (или 6,3%) го врзува склучувањето договор со домашните добавувачи во овој период со отежнатата испорака од страна на странските добавувачи и тековните потреби на компанијата. 12,5% од анкетираниите компании пријавиле дека соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор остварена во периодот по почнувањето на корона-кризата планираат да ја

продолжат и во следниот период, по завршувањето на кризата, додека за 18,8% е сè уште тешко да оценат.

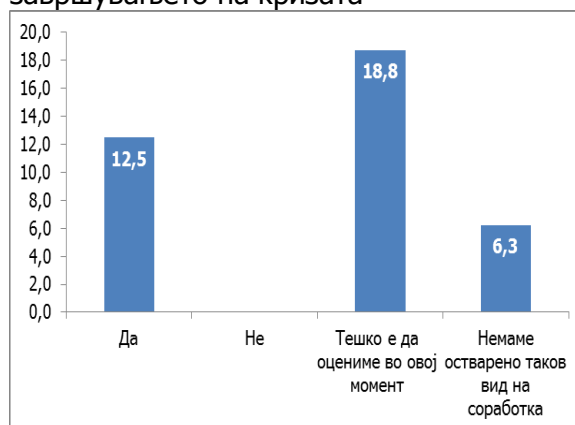
Графикон бр. 33

Причини за склучување договор со компанија од домашниот корпоративен сектор во периодот по почнувањето на корона-кризата (прашање со повеќекратен избор)

Графикон бр. 34

Дали соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор остварена во периодот по почнувањето на корона-кризата, компанијата планира да ја продолжи и во следниот период, по завршувањето на кризата

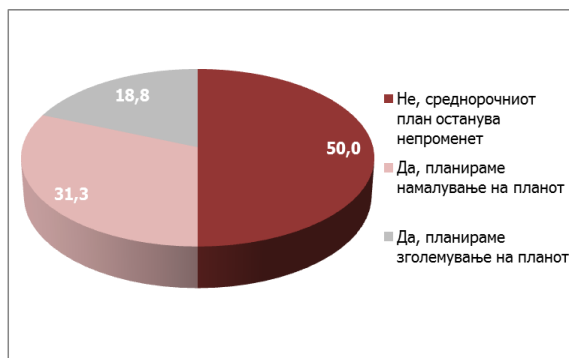

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Половината од анкетираниите компании пријавиле дека корона-кризата не влијаела врз одлуката на компанијата за ревидирање на среднорочниот деловен план, којшто останува ист. Близу една третина од анкетираниите компании сметаат дека корона-кризата предизвикала „намалување“ на среднорочниот план, а останатите дваесетина проценти сметаат дека кризата придонесла за зголемување на планот. Според 31,3% од анкетираниите компании, не се очекува дека ревидираниот среднорочен план ќе влијае врз соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор. 25% од анкетираниите компании планираат да ја зголемат соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор во рамките на ревидираниот среднорочен план, додека една компанија (6,3%) пријавила планови за намалување на соработката.

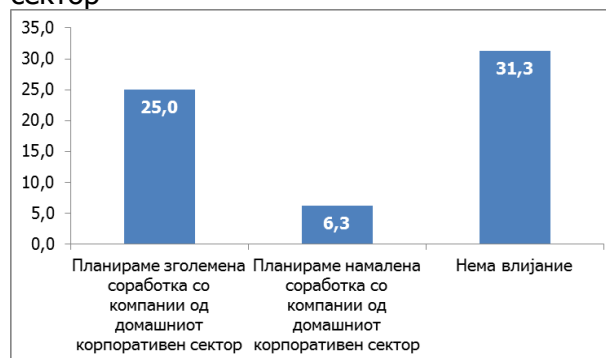
Графикон бр. 35

Дали корона-кризата влијае врз одлуката на компанијата за ревидирање на среднорочниот деловен план

Графикон бр. 36

Оценето влијание на ревидираниот среднорочен деловен план врз соработката со компаниите од домашниот корпоративен сектор

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Мнозинството од анкетираниите компании (93,8%) пријавиле дека не користеле нови кредитни производи од домашните финансиски институции во периодот по почнувањето на корона-кризата. Една компанија не дала одговор на прашањето.

Графикон бр. 37

Дали во периодот по почнувањето на корона-кризата, компанијата користи (или користела) нови кредитни производи од домашните финансиски институции, што не биле користени во периодот пред кризата (прашање со повеќекратен избор доколку компанијата одговори потврдно)

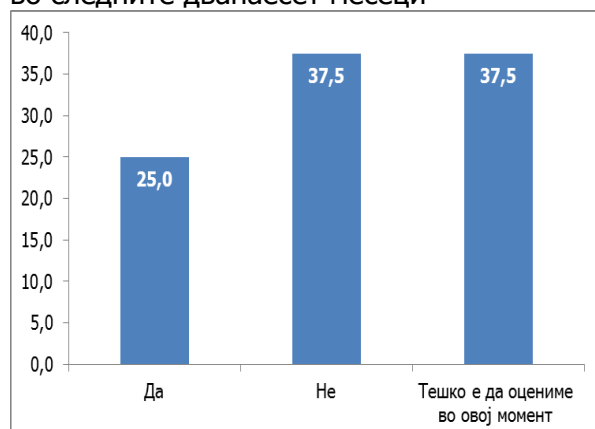

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Една четвртина од анкетираниите компании оценуваат дека компанијата ќе има зголемени потреби за финансирање во следните дванаесет месеци. Останатите, по 37,5%, не очекуваат зголемени потреби за финансирање или имаат тешкотии да оценат во овој момент. Најголемиот дел (56,3%) од анкетираниите компании планираат да ги обезбедат потребните извори на финансирање преку зголемување на заемите од матичните компании (меѓукомпаниско задолжување), а само една компанија (6,3%) планира да обезбеди нови кредити од домашните банки.

Графикон бр. 38

Дали компанијата ќе има зголемени потреби од дополнително финансирање во следните дванаесет месеци

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

Графикон бр. 39

Како планира компанијата да ги обезбеди потребните извори на финансирање (прашање со повеќекратен избор)

Извор: Народната банка, врз основа на одговорите доставени од страна на анкетираниите компании.

3. Заклучни согледувања

Општо земено, резултатите од Анкетата упатуваат на соработка на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен сектор, којашто главно е насочена кон доменот на набавка на услуги (угостителски услуги, транспортни услуги за превоз на работници, услуги за чистење и одржување и слично), а во помал дел кон набавките на сировини и машини и опрема, коишто новите производствени капацитети главно ги набавуваат од увоз. Сепак, бројот на компании од домашниот корпоративен сектор со коишто новите производствени капацитети во странска сопственост остваруваат или остварувале соработка во претходниот период (којшто според најголемиот дел од анкетираниите компании, во доменот на набавките на сировини и машини и опрема се движи до десет компании, додека во доменот на набавките на услугите помеѓу единаесет и педесет домашни добавувачи) е релативно мал во споредба со големината на вкупниот корпоративен сектор⁷. Резултатите од Анкетата упатуваат и на ниска зависност на домашните добавувачи од работењето на новите производствени капацитети, со оглед на тоа дека најголемиот број од анкетираниите компании одговориле дека, според нивните расположливи информации, компаниите домашни добавувачки со коишто тие соработуваат не се зависни од побарувањата од нивната компанија. Ваквите податоци упатуваат на засега ограничена меѓузависност и поврзаност во работењето на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашните добавувачи, што значи и ограничени ризици од зараза засега и можно прелевање на шоките од новите производствени капацитети кон домашниот корпоративен сектор. Според одговорите од Анкетата, новите производствени капацитети во странска сопственост имаат ниска упатеност кон финансирање од домашниот финансиски сектор, при што кредитите од домашните банки, според најголемиот дел од анкетираниите компании, во изминатите три години учествуваат со помалку од 1%, во просек, во вкупните извори на финансирање на компанијата (без капитал и резерви). Новите производствени капацитети главно се финансираат преку меѓукомпаниски кредити, коишто според најголемиот дел од анкетираниите компании во последните три години учествуваат со 91 – 100%, во просек, од вкупните извори на финансирање на компанијата (без капиталот и резервите). Мнозинството од анкетираниите компании пријавиле дека, од основањето во земјата, воопшто не користеле кредитен производ од домашниот банкарски сектор, ниту, пак, имаат планови за користење на овој тип финансирање во следниот период. Делот од Анкетата што ги разработува ефектите од корона-кризата не упатува на позначителни промени во односите на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен и финансиски сектор под влијание на пандемијата со ковид-19.

Општо земено, одговорите на Анкетата упатуваат на засега ограничени ризици врз финансиската стабилност што потекнуваат од меѓусебната поврзаност и зависност во работењето на новите производствени капацитети во странска сопственост со домашниот корпоративен и финансиски сектор. Сепак, натамошниот влез на нови странски капацитети во домашната економија и надминувањето на пречките за поголема соработка со домашниот корпоративен сектор се фактори што може да придонесат за поголема вклученост на домашните

---

⁷ Вкупниот број субјекти од корпоративниот сектор што поднесле годишна сметка до Централниот регистар за 2019 година (според доставените коригирани податоци од страна на Централниот регистар во декември 2020 година), во 2019 година изнесува 50.623 субјекти, од коишто 30.661 субјект се однесуваат на микросубјекти и 19.452 на мали и средни претпријатија.

добавувачи во синџирите на снабдување на новите производствени капацитети во следниот период. За да се зголеми соработката со новите производствени капацитети во странска сопственост, важно е за домашните компании постојано да вложуваат во унапредување на сопствените капацитети, зголемување на вредноста и квалитетот на производите и услугите во согласност со барањата и стандардите на странските инвеститори, што ќе им обезбеди поголема конкурентска предност на пазарот. Ова наметнува потреба од зголемени инвестиции за унапредување на деловните процеси, воведување нови развиени технологии, добро корпоративно управување и јакнење на човечките ресурси. Народната банка, и во следниот период, ќе ги следи врските на новите производствени капацитети со домашниот корпоративен и финансиски сектор, како преку официјалните статистики, така и преку дополнителни квалитативни истражувања, заради навремено идентификување на каналите на зависност и можно прелевање на ризиците во системот, како значаен придонес во анализите на финансиската стабилност.